

Koncept dne Hospodinova ve Starém zákoně

Bakalářská práce Šárky Wurdákové

Práce kolegyně Wurdákové je věnována *Konceptu dne Hospodinova ve Starém zákoně* s podtitulem *Jak se proměňovalo pojetí dne Hospodinova v kontextu historických událostí*. Práce podle určení autorky „patří do oblasti kritických dějin náboženství“, přičemž není moc jasné, co je tím míněno. Ve jménu čeho jsou dějiny „kritizovány“? O kritiku – např. z pozice marxistické kritické teorie – v práci vůbec nejde. O co ale vlastně v práci běží? Tématem je „komparace různých pojetí Dne Hospodinova ve Starém zákoně“ a jejím cílem má být „porovnat pojetí Dne hospodinova u proroků v dobovém kontextu, zjistit, jak se toto pojetí proměňovalo pod vlivem obecnějšího pozadí“ (s. 2).

Hned na začátku autorka na třech stranách představí všechny výskyty spojení „den Hospodinův“ (*jóm jahve*) nebo ve spojení s předložkou. Těch je celkem 16 (s variantami 19) a autorka je všechny doslovně ocituje, aniž by jakkoli okomentovala nebo vysvětlila smysl takto rozsáhlých citací. Čtenářova trpělivost je napínána již od prvních stran.

V další kapitole autorka shrnuje některé slovníkové výklady, zejména výklad Biblického slovníku od Adolfa Novotného. Výklad recentní *Encyclopedia Judaica* je shrnut jednou větou, naproti tomu českému slovníku z 30-50. let minulého století je věnován celý odstavec. Shrnutí je ovšem poněkud nekritické, má charakter parafrázování bez patřičného odstupu. Pro příklad srovnáme dvě formulace:

Wurdáková: „*Není jasné, jak představa Dne Hospodinova vznikla, ale v době, o níž píší proroci, již byla v lidové zbožnosti běžná a souvisela s očekáváním událostí na konci věku.*“ (s. 4-5)

Novotný: „*Nevíme, jak povstala tato představa, ale už v době, do níž nás uvádějí spisy sz proroků, byla běžná v lidové zbožnosti a zdá se, že nesouvisela jen s kultem [nastolovací slavnost novoroční], nýbrž s očekáváním věcí příštích na konci tohoto věku.*“ (Novotný, A., *Biblický slovník*, 1992, s. 120)

Ze srovnání obou vět je zřejmé, že kolegyně Wurdáková Novotného přebírá nejenom informace, ale i jazyk Novotného: jen obměňuje slovosled, informačně věty zplošťuje a mírně posunuje význam. Zatímco Novotný uvádí, že se „zdá“, že představa Dne Hospodinova nesouvisela jen s kultem, Wurdáková informaci o kultickém původu vypouští a apodikticky prohlašuje, že tato představa souvisela s eschatologickým očekáváním. S takovým způsobem reduktivního pojednávání slovníkových informací se pojí i další problém: absence zdůvodnění. Čtenář se posud nic o lidové zbožnosti nedověděl. A zatímco Novotný prostě vycházel ze stavu tehdejšího bádání a jeho slovník z poloviny minulého století měl v zásadě povahu kompilace tehdejší literatury a zahraničních slovníků (což uvádí sám Novotný v úvodu), bakalářská práce by takto postupovat neměla. Aby nedošlo k mýlce: nevádí, že autorka využívá v práci slovníky, ale vadí, že informace z nich nekriticky přejímá a čtenáři předkládá jako hotovou věc bez zdůvodnění.

Stejný postup se opakuje i v další kapitole „Eschatologie“, kde Wurdáková tímto způsobem opět přebírá informace i formulace (které jen minimálně obměňuje) z Novotného (srov. s. 6 v BP a s. 157 u Novotného).

Nové je v této kapitole ovšem to, že Wurdáková uvádí informace, které nejsou z Novotného a které ani nezdůvodňuje ani neodkazuje (a opět je apodikticky předkládá čtenáři, který jejich validitu nemůže posoudit). Objevuje se pozoruhodná formulace:

„V judaismu [sic!] posílila myšlenka příchodu Mesiáše po babylonském zajetí. Do té doby se Židé považovali za vyvolený národ, který žije v zemi zaslíbené. Ale po prvním exilu (babylonské zajetí) bylo jasné, že to tak není. Nejposvátnější místo – Chrám, bylo zničeno, přišli o zemi, kterou jim svěřil Bůh, vyvolený lid byl rozehán do různých míst.“ (s. 6)

Pomineme-li jazykový problém (vyšínutí z vazby) upozorním na dva jiné problémy tohoto citátu:

- 1) autorka své teze nedokládá žádnou primární ani sekundární literaturou. Odkud to tedy ví? Kde bere jistotu, že její tvrzení jsou správná? A proč tomu má věřit čtenář? Pakliže informace někde převzala, měla by uvést zdroj.
- 2) Důvěra v autorčinu kompetenci činit takové dalekosáhlé závěry je otřesena, již tím, že neseď fakta, která průměrně znalý čtenář zná. Izrael totiž po dobytí Judska Nabukadnezarem nebyl rozehán, ale byla odvečena jeho elita: především řemeslníci, písaři, zatímco rolníci nebyli rozeháni, ale zůstali na místě. Taktéž není vůbec jisté, že se Židé již před exilem považovali za vyvolený národ, který žije v zemi zaslíbené, nebo že právě víra v Mesiáše posílila po babylonském zajetí.

Po tomto shrnutí následuje osmistránková kapitola shrnující „Teorie o vzniku a obsahu Dne Hospodinova“. Autorka v ní chce představit několik „podrobněji vypracovaných pojetí“ (s. 8). Autorka zde postupuje autorsky a shrnuje některé texty od konce 19. století. Není přitom jasné, proč volí právě tyto autory a ne jiné, když se tématu také věnovali a jejich práce jsou dodnes relevantní a citované (např. Rendtorff, Schwesig, Hoffmann, aj.). Shrnutí těchto „podrobněji vypracovaných pojetí“ má však někde *i podobu jedné věty*:

„Charles si všiml, že před Ámosem byla víra a očekávání dne Hospodinova populární – měl to být den, kdy Hospodin porazí své nepřátele v bitvě, den, kdy budou soudit nepřátele Izraele.“ (s. 8)

Podobně na s. 9, se dozvídáme, že „Gressmann věřil v mytologický původ eschatologických myšlenek“ (na s. 10 opět „Mowinckel nevěřil“). Ale věda, ani ta biblická, nestojí na víře, ale na argumentech. Formulace, které autorka používá, jen ilustrují to, co je z četby zřejmé: autorka povětšinou nepředstavuje argumenty a kriticky je nehodnotí, nepředstavuje diskuzi, ale pouze nekriticky a bez odstupů více či méně zdařile referuje hlavní teze, z nichž si čtenář musí sám vybrat tu nejpravděpodobnější.

Vlastní výklad začíná až od s. 17, kde se autorka jakoby vrací k úvodním citacím biblických textů a vykládá jednotlivé pasáže. Pakliže mělo někde smysl uvádět dlouhé biblické citace, pak právě zde, kde konečně přichází na řadu jejich výklad. Výklad ani zde ovšem není provázaný navzájem, není zřejmé, podle jakého klíče ve výkladu autorka postupuje, nenabízí ani žádnou typizaci, natožpak hypotézu. Proč autorka tedy představovala v předchozí kapitole „podrobněji vypracovaná pojetí“ není zřejmé, neboť na předchozí výklad již nijak nenavazuje.

Tím ovšem bakalářská práce končí. Následuje jenom závěr, který by měl být spíše úvodem pro bakalářskou práci – tu nenapsanou, která měla být odevzdána místo této. Závěr je asi nejsilnější z celé bakalářské práce, protože přiměřeně stručně shrnuje to, čím se musel čtenář pracně prokousávat na předchozích stránkách. I zde se objevují generalizující výpovědi, jež nejsou podloženy ani prameny ani relevantní sekundární literaturou („Původně Izraelité věřili, že den Hospodinův jim přinese spásu a zbaví je okolních nepřátelských národů. Očekávali den Hospodinův s radostí, těšili se na něj.“ s. 42). Čtenář se na závěr dozví

to, co je vlastním předpokladem práce: „Proroky nepochybně silně ovlivňovaly události, jichž byli svědky“ (s. 44). Autorka se nepokusila udělat v této pluralitě událostí a reakcí na ně aspoň trochu pořádek a představit jistou typizaci reakcí a proměn konceptu dne Hospodinova. Dále tvrdí, že „Přesný vznik konceptu dne Hospodinova zůstane navždy otázkou (...)“ (s. 44). Jenže právě otázku původu dne Hospodinova v práci skoro vůbec neřeší. Věnuje se několika vybraným autorům, kteří se tématu věnovali, ale nelze říci, že by to byla otázka, kterou v bak. práci řeší. Co vlastně autorka řeší? Typizace výskytů dne Hospodinova lze nalézt v aktuálních biblických slovnících (které autorka kupodivu nepoužívá, např. WibiLex a relevantní heslo: <http://www.bibelwissenschaft.de/stichwort/32258/>), ale ani tu autorka nepodává.

Zdá se, že práce samotná vznikala v přílišném spěchu. Tak se objevují i chyby v názvech kapitol (Gergard von Rad), obsah má úplně špatné číslování stran, formátování poznámek pod čarou neodpovídá zvyklostem (centimetrové mezery mezi poznámkami!), seznam literatury je nepřehledný, řádky v něm jsou „rozházené“.

Má-li bakalářská práce prokázat schopnost zreferovat vybranou anglicky psanou literaturu, pak se to kolegyni přes všechny uvedené obsahové i formální nedostatky v zásadě podařilo. Bohužel ovšem nedokázala to, co očekávám od prací výborných a velmi dobrých: schopnost odstupu od sekundární literatury, kladení relevantních otázek a promyšlené hledání odpovědí.

K obhajobě:

- 1) Uvítal bych, kdyby si autorka připravila systematizaci významů dne Hospodinova v hebrejské bibli. Podklady pro to má již připravené.
- 2) Kdy a za jakých okolností se objevují myšlenka Hospodinova soudu nejen nad živými, ale i nad mrtvými?
- 3) Jaké nové významy na sebe bere den Hospodinův v Novém zákoně?
- 4) Jakou podobu získává původní biblický koncept „dne Hospodinova“ ve středověké latinské tradici?

Milan Hanyš, Ph.D.

30. 7. 2015